

Barns utvikling - Treåringen

Motorisk utvikling

De fleste treåring behersker både språk og motorikk bra, og de klarer en del av de daglige rutinene, for eksempel måltidene og toalettbesøk. Sosialt sett er de også på vei inn i en ny periode da venner vil bety stadig mer for dem.

Treåringen har glede av grovmotoriske bevegelser, men ikke i samme grad som før. Barnet har god balanse, og bevegelsene er jevnere. Barnet kan regulere hastigheten og det kan bråstoppe uten og falle og ta knappe svinger uten omgående manøvrer. Treåringen kan ta sats og hoppe, en ferdighet som barnet behersker stadig bedre fram mot fireårsalderen.

Evnen til å bevege armene uavhengig av beinas bevegelser gjør at treåringen som regel kan sykle på trehjuls sykkel og får ganske god fart på den. Det er vanskeligere å stanse, dette kan føre til sammenstøt. Når barnet blir for ivrig på sykkelen følger hendene føttenes tråkkende bevegelser, og syklingen kan bli noe ustø. Treåringen kan stå en stund på ett ben og også balansere på tå. Treåringen begynner også å beherske å gå opp en trapp med støtte og veksle fot, men ned trappen setter barnet fremdeles begge føttene på det samme trinnet.

Treåringen har fortsatt stort behov for å bevege seg, men det begynner å få glede av stillesittende leker, og i visse tilfeller foretrekker det nå slik aktivitet. Barn i denne alderen kan nå sitte konsentrert med arbeid som maling, modellering og tegning i om lag femten minutter. Samtaler og fortellinger bør ikke strekke seg over særlig lenger tid før de må få bevege seg. Allerede i denne alderen behersker barnet bevegelsene så bra at de kan delta i enkle bevegelsesleker.

I treårsalderen blir hendene kraftigere, og barnet klarer å samordne bevegelsene bedre når det behandler forskjellige materialer og i de daglige rutinene. I denne perioden blir forskjellen mellom høyre og venstre hånd klar.

Sansene

Treåringen vil fortsatt gjerne ta på nye ting og peke på det som blir vist frem, men betydningen av slike undersøkelser avtar, og det øver nå opp i stor grad opp sin visuelle evne (synet). Barnet kan etter hvert skille mellom flere former og er interessert i forskjellige formspill. I denne perioden undersøker barnet ulike måter å bruke tingene på. Det skaffer seg kunnskaper om egenskaper ved tingene for eksempel form og tyngde. På denne måten bearbeider barnet sine erfaringer, sorterer og sammenligner, og begrepene får innhold, noe som igjen er en forutsetning for språkutviklingen.

Barnet samordner inntrykk det har fått gjennom sanser og bevegelser, gjennom syn (visuell) og hørsel (akustisk). Det sorterer både etter form og farge, men kan ikke alltid navnene på fargene.

Lek og daglige rutiner

Tre-åringene eksperimenterer i all slags bevegelseslek, de springer, hopper og klatrer. De eksperimenterer med byggeklosse og annet materiale. De begynner så smått å rable med blyant og kritt. De begynner å se på bilder. De eksperimenterer i rolleleken med dukker og lekedyr. De eksperimenterer også med voksne, og prøver å få greie på omverdenen på en annen måte enn før. De vil ha tak i sammenhengen, meningen med og hensikten med alt. "Hvorfor" er et av favorittordene i denne perioden. De trenger svar på mange spørsmål, eller oppmuntring til å finne løsninger på problemene selv.

Et tre år gammelt barn kan kopiere en sirkel. Det befinner seg i slutten av rablestadiet. Andre former kommer til etter hvert. I treårsalderen kan barnet som regel klippe, men ikke etter en opptrukket linje.

I tre til fireårsalderen kan barnet fremdeles ikke organisere flere enkelthendelser sammen til en helhet i rolleleken. Hver enkelt episode i dukkeleken (for eksempel leging og mating) er avsluttende handlinger. Barnet går fra det ene til det andre og gjør ikke forsøk på å samordne aktivitetene. Ytre likheter setter i gang en aktivitet som pågår helt til et annet hukommelsesbilde får barnet til å leke en annen lek.

I tre fireårsalderen får barnet stadig bedre oversikt over de daglige rutinene som de holder fast ved. I denne alderen skal ikke en handling gjentas mange ganger ved en spesiell anledning før barnet synes at den hører til anledningen. Det kan for eksempel være snakk om en bestemt sang eller et bestemt eventyr ved sengetid, eller en bestemt måte å ta på pyjamasen på. Brytes rutinen, blir barnet urolig og vil nesten alltid spørre hvorfor det er slik.

3-4 åringen spiser som regel selv og søler ikke så mye, for håndleddet kan nå vris, og innholdet i skjeen kommer som regel inn i munnen. I treårsalderen kan barnet også skjenke fra en mugge, noe som også krever at håndleddet vris.

Språk

3-4 åringen lytter og konsentrerer seg om hvordan de voksne snakker og lærer å bøye ordene og å bygge opp setningene riktig. Barnet stiller vanligvis spørsmål som det selv vet svaret på. På denne måten kontrollerer det sitt eget språk. Det blir nå stadig enklere å påvirke barnet ved å snakke til det. I toårsalderen måtte barnet veiledes rent fysisk. Nå kan vi til en viss grad få det til å endre atferd ved å snakke til det. Barnet har nå forstått enkle tidsbegrep og kan dermed utsette en aktivitet. Ordet vente begynner å få et konkret innhold. At barnet nå tilpasser seg de voksnes verden rent språklig, innebærer et stort skritt fremover i utviklingen.

Ordforrådet vokser raskt de første årene, treåringen kan om lag 1000 ord. I to til treårsalderen begynner ordene å få symbolverdi, og denne utviklingen fortsetter i 3-4 års alderen. Barnet kan nå beskrive og fortelle om ting og situasjoner som ikke er nærværende, uten å bruke andre virkemidler enn ord. Mange ord har nå et klart innhold for barnet, og det bruker dem helt korrekt, mens andre ord fremdeles er morsomme lyder. Barnet søker bevisst å lære nye ord, og i rollelek trener det med ord og setninger slik at kunnskapen blir stabilisert. Substantivene dominerer fremdeles i barnets ordforråd, men antallet verb øker. De blir symboler for handlinger på samme måte som substantivene er symboler for gjenstander. Etter hvert som barnet hører stadig flere erfaringer, lærer det seg å bruke preposisjoner riktig. Enkle tidsbestemmelser, for eksempel nå eller etterpå, og tallordene en og to, blir brukt, selv om barnet ikke alltid forstår betydningen av dem.

I og med at barnet behersker språket bedre i 3-4 års alderen, har det stor glede av ordleker. Ordene har ofte i seg selv en melodi- eller lydverdi. Barnet liker rim og regler på grunn av den rytmen og ordklangen de har.

Sosial utvikling

Behovet for fysisk kontakt avtar i 3-4 års alderen, dette har sammenheng med at språket blir stadig mer utviklet. Språket blir et stadig bedre kommunikasjonsmiddel, og barnet kan nå i bestemte situasjoner greie seg med språklig kontakt der de tidligere trengte fysisk kontakt. Når barnet er trøtt eller engstelig søker det likevel fysisk kontakt som før. Det er viktig at vi aksepterer det behovet for fysisk kontakt som barnet alltid vil ha. Den nye selvstendigheten i begynnelsen av treårs alderen og tilegnelsen av språklige ferdigheter gjør at barnet i denne perioden tilpasser seg godt de daglige rutinene. Det forsøker å klare stadig flere ting på egen hånd, for eksempel å kle av og på seg og å spise selv. Erfaringene har lært hvordan de forskjellige handlingene skal utføres. Det vil gjøre tingene riktig og spør: Er dette riktig?

På grunn av barnets sosiale innstilling kan det være lett å lede barnet i denne perioden. Når det møter motstand, reagerer det ofte med kraftige raseriutbrudd som rettes mot både personer og gjenstander. Men barnet viser nå stadig større tilbøyelighet til "å gå over fra fysiske håndgripeligheter til å komme med språklige kommentarer. "Du er dum", "Jeg skal slå deg i hjel" er et uttrykk som gjerne brukes ved konflikter. Hvis vi ser på denne tendensen som et ledd i den sosiale utviklingen, er det et fremskritt at barnet snakker i stedet for å slå. Både i lek og sosiale situasjoner kan det "late som". Hvis det ikke fått gjøre slik det hadde tenkt, trekker det seg ut av konflikten ved for eksempel å si "Jeg bare later som". Barnets målrettethet er sterk – de vil gjøre ting ferdig. Det er viktig at de voksne gir barnet beskjed om å avslutte aktiviteten i god tid, for eksempel før måltid eller leggetid. Setter de voksne hardt mot hardt kan det fremkalle trassreaksjoner.

Barn i denne alderen er interessert i andres reaksjon og iakttar ofte hvordan de voksne reagerer på deres oppførsel. Hvis barnet gjør noe som utløser latter hos omgivelsene, gjentar det dette gang på

gang, og det blir stadig mer oppspilt av den positive reaksjonen fra andre.

I blant kan barnet virke mer selvstendig enn det i virkeligheten er. Kravene vi stiller til det, må ikke være for store. Enkelte barn – men langt fra alle – kan greie et enkelt valg der det står mellom to alternativer. Kan ikke barnet greie en slik valgsituasjon, er det best at de voksne velger for dem eller hjelper dem og velge. Barnet foretar utflukter i selvstendighetens verden, men det har behov for å vende tilbake til de voksnes beskyttelse når det blir trøtt og når det støter på problemer.

Jeg – utvikling

I 2-3 årsalderen opplever barnet at det kan få sin vilje igjennom, og at det kan ta initiativ. Helst vil det bestemme alt, dette er en måte å styrke sin jeg-oppfatning på. Det vil bestemme hvem som skal sitte ved siden av det, smøre maten, skifte bleie og lignende. I forbindelse med denne utviklingen sier vi at barnet kan være i trassalderen. Vi burde heller kalle denne perioden en selvstedighetsperiode. Barnet kan og vil til overmål. Det strever etter å oppnå selvstendighet, og trener opp sin evne til å velge og bestemme.

Har utviklingen i 0-3 års alderen vært positiv, så kan barnet ha utviklet tro på seg selv og evnene sine, være utadvendt, ta initiativ og interesse for seg selv og andre, voksne og barn. Fortsatt er barnet egosentrisk og tar utgangspunkt i sine egne interesser og behov. Ved at barnet har fått flere hukommelsesbilder og erfaringer, kan det nå ta avgjørelser, bestemme over enkelte situasjoner og gjennomføre bestemte handlinger. Å følge regler er ikke alltid lett, og det kan fortsatt reagere merd motstand. Etter hvert blir barnet i stand til å identifisere seg med andre (være lik, for eksempel ta etter andres språk, oppførsel og lignende) Det kan være foreldre, søsken, barnehagepersonalet og lekekamerater. Det begynner å kunne tilpasse sine egne behov og ønsker etter andres i omgivelsene eller barnehagen, for eksempel vente på tur. Barnet forsøker å samarbeide og blir opptatt av regler som det oppdager finnes i familien, mellom søsken og i barnehagen. Etter hvert tar barnet opp disse reglene i sin personlighet, gjør dem til sine egne, etter hvert i så stor grad at reglene blir ubevisste. Slik lærer barnet for eksempel kjønnsrollene.

Samspill mellom barn

Barnets sosiale læring er avhengig av lek, fra treårsalderen blir forholdet mellom barna bedre fordi de nå kan begynne å bruke språket som kommunikasjonsmiddel. Nå klarer barnet iblant å vente på sin tur, det kan tøyse sine behov i øyeblikket og vente til senere med å få dem tilfredstilt. Dette innebærer et stort fremskritt når det gjelder barnets evne til å omgås andre. Evnen til å bytte leker øker, og det fører til at antall konflikter avtar i denne perioden.

Noen ganger kan det se ut som om barnet er uinteressert i andre venner, nettopp fordi aktivitetsinteressene er så sterke, og fordi barnet har en viss målrettethet. Kolliderer to barns interesser, kan de ha problemer med å ordne opp i situasjonen. Mange barn foretrekker å arbeide alene, kanskje nettopp fordi de da får gjort tingene etter sitt eget hode, eller fordi barnets jeg ennå ikke

er så stabilt at det kan greie å bevege seg utenfor sin verden.

Ved siden av lek og parallelek er fremdeles vanlige i tre fireårsalderen. Denne typen lek fører til at andre barns nærvær oppleves som noe positivt. Gjennom denne formen for lek kan barnet etter hvert tilpasse seg andre.

Barnet mangler fremdeles selvkritikk og er stort sett fornøyd med sine egne prestasjoner. De skryter gjerne av sine egne og foreldrenes eiendeler. Denne formen for selvhevdelse viser at trefireåringen har evne til å oppleve et "vi" forhold til for eksempel foreldrene.